

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

З.Л. Головка

УРОКИ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ

3 клас

Посібник для вчителя

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

Рецензенти:

кандидат педагогічних наук, доцент
Онишків З.М.
вчитель вищої категорії, вчитель-методист
Богайчук Р.В.

Головко З.Л.

Г61 Уроки позакласного читання : 3 клас : посібник для вчителя / З.Л. Голо-
вко. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2020. — 72 с.

2005000015731

У посібнику подано розгорнуті конспекти уроків позакласного читання, зміст яких відповідає Державному стандарту початкової освіти та Типовим освітнім програмам.

Використання запропонованого матеріалу допоможе вдосконалити навички читання та аналізу літературних творів, формувати інтерес до образного художнього слова, розвивати мовлення й активізувати творчі здібності третьокласників.

Для вчителів початкових класів і студентів педагогічних навчальних закладів.

УДК 371.32:821.161.2

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

ОРИЄНТОВНИЙ КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема уроку	№ с.	Дата
1.	У золото вбралася земля	5	
2.	Твій друг — книга (бібліотечний урок)	9	
3.	Книги — морська глибина...	13	
4.	До джерел народної мудрості	19	
5.	Літературні казки	23	
6.	У світі цікавого	27	
7.	Зимонько-снігуронько, наша білогрудонько	31	
8.	Сторінками дитячих журналів	35	
9.	На шлях я вийшла ранньою весною	41	
10.	Даруй щастя, даруй долю для рідного краю	45	
11.	Наталя Забіла	49	
12.	Михайло Стельмах	53	
13.	Тарас Шевченко жити буде, поки на землі житимуть люди	57	
14.	Хочеш бути щасливим, не будь лінивим	61	
15.	Зі скарбниці казкарів світу	63	
16.	Візьму перо і спробую	65	
17.	Сторінками улюблених книг	69	

УРОК 1

У ЗОЛОТО ВБРАЛАСЯ ЗЕМЛЯ

Дата _____

Клас _____

Мета. Вчити учнів бачити й розуміти прекрасне в природі, в житті, в музиці, поезії. Розвивати образне і логічне мислення, творчу думку. Виховувати почуття любові до рідної природи, відповідальності за її збереження.

Матеріал до уроку. Книжкова виставка на тему «Осінь», запис твору П.І. Чайковського «Пори року», репродукція картини І. Левітана «Золота осінь», зображення Їжачка-Лісовичка, ілюстрації, малюнки з даної теми; збірники «Позакласне читання. 3 клас»; кошик з фруктами, овочами, гірлянди осіннього листя.

Додатковий матеріал до уроку

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Робота з виставкою книг.

- Діти, погляньте на виставку книг.
- Про що вони?
- Чому ви так думаете?

III. Оголошення теми і мети уроку.

1. Бесіда.

- Як би ви назвали їжачка на малюнку? (*Лісовичок.*)
- Разом з ним ми мандруватимемо й милуватимемося красою і щедрістю осені.

- Коли до нас приходять осінь за календарем?
- Назвіть трьох синів осені. Чому в них такі імена?
- Яку роботу виконує кожен із синів осені?
- Яка буває осінь? (*Рання, золота, пізня.*)
- Яка вам найбільше подобається?
- А звідки в осені стільки золота?

2. Ознайомлення з легендою.

За народним переказом, Осінь — старша донька Сонця. Вона останньою залишила батьківський дім і стала на Землі четвертою порою року. Посилаючи Осінь на Землю, Сонце сказало їй: «Забирай все моє багатство. Я віддам все своє золото. Будь щедрою і люди любитимуть тебе».

- Чи виконує Осінь накази Сонця?
- Люди здавна милувалися красою осені і намагалися передати свої почуття словом. Як називають таких людей? (*Письменники, поети.*)
- А ще дивовижну осінню красу можна зобразити за допомогою мелодії. Як називають людей, які відтворюють свої почуття в музиці? (*Композитори.*)

— Інші талановиті люди своє замилювання красою цієї пори передавали в творах живопису. Як називають цих людей? (*Художники.*)

Отже, збагнути, осмислити, відчуті осінню красу на уроці нам допоможуть поети, письменники, композитори, художники, а також наші власні спостереження, враження.

IV. Обговорення прочитаних творів.

1. Поетична галявина.

Разом із Лісовичком ми зупинимося на Поетичній галявині.

- Які поетичні твори про осінь ви підготували? (*Слухання творів про ранню осінь, золоту осінь, пізню осінь (збірник «Позакласне читання. 3 клас».)*)

2. Петро Осадчук «Осінь» (с. 3).

- Діти, прочитайте вірш мовчки.

а) Словникова робота.

- Які слова незрозумілі?

— Як пояснити словосполучення на крилатому горісі (розлогому); клени посмутніли?

— Дібрати синонім до слова виднокіл. (*Обрій, горизонт, небозвід.*)

б) Читання вірша вголос (диктор — кращий учень, потім — читання «ланцюжком»).

в) Робота над художніми засобами.

— Які ознаки осені змальовано?

— Які слова вжиті в переносному значенні?

— З чим порівнюється листя? Прочитати.

3. Самостійне читання вірша Олександра Олеся «Вишиває осінь» (с. 4).
Словникова робота.

— Пояснити Лісовичкові значення слів «канва», «ціп».

— Хто готовий прочитати вірш як диктор радіо?

— Що спільного у цих двох віршах?

4. А. Волкова «Дарунки лісу» (с. 5–6).

— А тепер разом з Лісовичком помандруємо вглиб осіннього лісу. Назва наступної зупинки невідома. Ви її придумаете після читання оповідання «Дарунок лісу».

а) Читання оповідання задалегідь підготовленим учнем.

б) Словникова робота.

— Пояснити значення слів «приваблює», «комора».

— Про які дарунки лісу говориться в оповіданні?

в) Робота в групах.

— Прочитати текст самостійно. Підготувати відповіді на запитання.

I група.

— Які лікарські рослини згадуються в тексті?

II група.

— Якими ласощами пригощає ліс білочок, борсуків, бурундуків, ведмедів, дорослих і дітей?

III група.

— Які їстівні гриби поклав Лісовичок, слухаючи і читаючи з вами оповідання?

IV група.

— Від чого застерігає нас автор? Чому?

5. Слухання запису твору П.І. Чайковського «Пори року. Жовтень».

— Які картини викликала музика у вашій уяві?

— Що б ви хотіли зараз робити? (*Слухати, як шурхотить листя під ногами; як шепоче листя на деревах; дивитись, як листя кружляє і падає.*)

6. Розгляд репродукції картини «Золота осінь».

— Левітана — автора картини «Золота осінь» — називали поетом природи, що знаходив у непомітному пейзажі дивну красу.

— За допомогою яких барв художник передає красу осені?

7. Обговорення оповідання Василя Чухліба «Чи далеко до осені» (с. 6–7).

— Хто жив на старому в'язі?

— Хто задавав питання лелекам?

Фізкультхвилинка.

Лісовичок запрошує вас на фізкультхвилинку.

Вирушаємо у сад.

Руки вгору піднімаєм,

наче яблука зриваєм.

Назбираємо багато,

щоб узимку ласувати.

— А тепер Лісовичок кличе нас у гості до птахів, звірів, комах.

V. Доповнення, розширення, уточнення читацького досвіду учнів.

1. Самостійна робота учнів.

Варіант 1. Прочитати виразно вірш «Вже брами літа замикає осінь...» (с. 7).

— Як ви зрозуміли заголовок вірша?

— Який інший заголовок ви придумали б?

— Як ви зрозуміли вислів «Осінь ... погубила у небі журавлині ключі»?

— Які ще значення має слово ключ?

— Які птахи відлітають на зиму у вирій?

Варіант 2. Прочитати виразно вірш «Білочка восени» Л. Костенко (с. 7–8).

— Що робить білочка тепер? Прочитати.

— Що зробить вона із запасами, «як випадуть пороші»?

— Хто може скористатися її запасами?

Варіант 3. «Куди поспішали мурашки» В. Сухомлинського (с. 8–9).

— Яку відповідь ви дасте на запитання заголовка?

Дібрати слова:

Осінь (яка?)...

Дерева (які?)...

Квіти (що зробили?)...

Сонце (яке?)...

Листочки (які?)...

Птахи (що зробили?)...

Небо (яке?)...

2. Зупинка біля джерела народної мудрості.

а) Загадки.

— Послухайте загадки від Їжачка-Лісовичка.

- Сидить Марушка в семи кожухах,
хто її роздягає, той сльози проливає. (*Цибуля*)
- На городі молода пишні коси розплела.
У зелені хустинки золоті хова зернинки. (*Кукурудза*)
- Я кругленький, червоненький,
з хвостиком тоненьким. (*Буряк*)
- Я на сонці сонцем сяю,
родичів багато маю.
Гарбузову господиню
усі знають. Хто я? (*Диня*)
- Що за голова:
лише зуби й борода? (*Часник*)
- Хто голівку свою влітку накриває
і по двадцять хустин має? (*Капуста*)
- Сиділи дівичі
все літо в темниці,
узялись копати,
дівичь рятувати. (*Картопля*)

— Як назвати одним словом всі слова-відгадки?

б) Прислів'я.

— Які прислів'я про осінь ви знаєте?

• Осінній час — сім погод у нас: сіє, віє, туманіє, шумить, гуде, ще й згорі
лле.

- Осінь іде і дощі за собою веде.
- Восени і горобець багатий.

в) Прикмети.

• Якщо береза жовтіє з маківки — чекай ранньої весни, знизу — пізньої.

Прочитайте прикмети щодо осінніх місяців. (*Збірник «Позакласне читання.*

3 клас».)

г) Розучування скоромовки.

В темних сінях в день осінній
пахне сіном і насінням.

3. Читання та обговорення осінньої казки «Намисто для лебідки» (с. 10-13).

а) Читання твору вчителем.

б) Бесіда.

- Про яких тварин розповідає автор у казці?
- Про яких птахів сказано, що вони «невимовної краси»?
- Хто одягнув лебідці на прощання разок намиста?
- З чого було зроблене намисто?
- Якими зображено лісових мешканців у казці?

в) Читання казки учнями мовчки.

г) Вибіркове читання.

— Знайти і прочитати:

- Чим зайнята білка восени?
- Розмову білки з борсуком.
- Що побажав бобер лебедям?
- З яким побажанням лебідка одягла лебідці намисто?

VIII. Підсумок.

- Намалюйте словесний портрет Осені.
- Що вам запам'яталося на уроці?
- Куди вирушить Їжачок-Лісовичок?

УРОК 2
ТВІЙ ДРУГ — КНИГА
(Бібліотечний урок)

Дата _____
Клас _____

*Додатковий
матеріал до уроку*

Мета. Формувати навички і потребу самостійно, осмислено добирати і читати дитячі книжки. Сприяти розширенню активного читацького кола учнів. Удосконалювати читацьку культуру учнів. Формувати вміння самостійно ознайомлюватись із новою книжкою, опираючись на позатекстову інформацію. Практично ознайомити учнів з поняттями «титольний аркуш», «анотація», «каталог». Виховувати шанобливе ставлення до книг.

Матеріал до уроку. Виставка книг: художні книжки, підручники, словники, енциклопедії, книга Всеволода Нестайка «Казкові пригоди і таємниці» («Веселка», Київ; Навчальна книга — Богдан, Тернопіль).

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Оголошення теми і мети уроку.

— Упродовж всього життя людина постійно звертається до книг. З них ми черпаємо знання, шукаємо поради, втіхи, розкриваємо таємниці природи, людських стосунків.

З книгою наше життя цікавіше і змістовніше.

Людина, яка багато читає, стає цікавою і бажаною у спілкуванні для інших людей.

Сьогодні ми поговоримо про те, які книги треба читати, як читати, як знайти потрібну інформацію у морі книг.

III. Робота з виставкою прочитаних книг.

1. Аналіз, групування книжок за жанровою приналежністю.

— Хто і яку книжку дібрав для виставки?

— Які книжки не назвав ніхто?

— На які групи ви поділили б ці книги? (*Підручники, словники, енциклопедії.*)

— Яке призначення підручників?

— Яка роль словників?

— Яке призначення енциклопедій? (*Наукові довідники у формі словника, що містить систематизовані відомості з усіх галузей знань або окремої галузі.*)

2. Характеристика книги.

а) На основі трьох провідних показників (автор, назва, ілюстрації) учень характеризує одну з книг виставки.

б) Ознайомлення з поняттям «титольна сторінка», «анотація».

— Що ще можна дізнатися про невідому вам книжку?

Титольна сторінка (титольний аркуш) книжки подає:

назву книжки,

прізвище автора,

назву видавництва,

рік та місце видання.

— Звідки прийшло слово «титол»? (*Від давніх римлян, які називали так дошки, що їх прикріплювали до футляра з папірусними згортками.*)

— Вибрати необхідну вам книжку допоможе анотація.

На допомогу читачеві на звороті титольної сторінки подається анотація (інколи на останніх сторінках книжки), яка допомагає вибрати необхідну книжку.

— Що означає слово анотація?

— Це слово прийшло до нас з латинської мови. Анотація — це зауваження, помітка; коротка стисла характеристика змісту книги, статті, рукопису.

Отже, анотація дуже коротко розповідає про книжку. Вона повинна бути стислою й цікавою, щоб викликати у читача бажання прочитати її. Анотації подаються часто у газетах й журналах для популяризації книги.

Ось перед вами книжка Всеволода Нестайка «Казкові пригоди і таємниці». Заголовок заворує і зацікавлює. Малюнок на обкладинці додає ще більшої таємничості.

З титульної сторінки дізнаємося, хто автор, назву книжки, а також, що це повісті-казки для молодшого шкільного віку. Малюнки виконані художником Анатолієм Василенком.

Книжка видана спільними зусиллями видавництв «Веселка» та «Навчальна книга — Богдан», Київ — Тернопіль, 2003 рік.

В анотації повідомляється, що книжка розповідає про карколомні пригоди й чарівні перетворення, загадкові зникнення й несподівані з'яви, сміх, веселощі, сльози, розпач — все це химерно переплелось в іскрометних і вигадливих повістях Всеволода Нестайка.

в) Ознайомлення з каталогами (бесіду проводить бібліотекар або вчитель).

— Що таке каталог? (*Перелік книг, які є в бібліотеці. Він складається із карток, на яких вказані всі дані про книгу. Це паспорт книги.*)

— Які каталоги є в нашій бібліотеці? (*В алфавітному каталозі картки розташовані в алфавітному порядку за авторами або назвами творів. У систематичному каталозі картки розташовані за галузями знань.*)

г) Практичні завдання.

— За допомогою алфавітного каталогу знайдіть книги А. Костецького.

— За допомогою систематичного каталогу знайдіть тлумачний словник.

— Чи є в бібліотеці книга ...? Хто її автор?

IV. Аналіз та обговорення прочитаних книг.

1. Виступи рекламних агентів. (*Складання анотації.*)

а) Реклама прочитаної книжки.

б) Пропозиція книжки для читання.

2. Обговорення творів (с. 14–19).

а) «Хто вигадав ... школу?» Ірини Пархоменко.

— Коли виникли перші школи?

— Чи всі діти могли в них навчатися?

— Що цікавого ви дізналися про освіту в Київській Русі?

б) «Бібліотечний покровитель» (з журналу).

— Що може зробити бібліотечний покровитель?

— Яким відомим письменникам допоміг бібліотечний покровитель?

— Кого любить і шанує бібліотечний покровитель? (*Знайти відповідь у тексті.*)

в) «Два ювілеї і винаходи в портфелі».

— Що найголовніше в портфелі? (*Знайти відповідь у тексті.*)

— Скільки років виповнилося першій дитячій бібліотеці?

— Ще про які цікаві речі повідомляється в тексті?

V. Доповнення, розширення, уточнення читацького досвіду учнів.

1. Слово вчителя.

— Сьогодні ми прочитаємо та обговоримо оповідання Миколи Носова «Пригоди з Незнайком».

2. Читання оповідання (с. 19–21).

а) Читання вчителем до слів

«— Ти ба! — вкрай здивувався Незнайко».

б) Читання учнями вголос до слів «Усі вибігли надвір ...».

в) Читання мовчки (до кінця тексту).

г) Аналіз первинного сприймання змісту.

— Хто був головним у казковому місті?

— Чому його так називали?

- Хто мешкав поруч?
- Хто серед них був найвідомішим?
- Чому його так називали?
- Яка пригода трапилася з Незнайком у полі?
- Кого зустрів Незнайко по дорозі додому?
- Що дізнався Незнайко від астронома Скельчика?
- Про що розповідав Незнайко зустрічним?
- Що вчинили люди?
- Хто їх заспокоїв?

3. Словникова робота.

Не лишити мокрого місця — зникнути повністю.

Небилиці — те, чого насправді не було.

Брести — повільно йти, тягтися, волоктися.

Геннути — раптово з великим шумом упасти.

Роззиратися — роздивлятися.

Астроном — людина, яка вивчає рух, будову й розвиток небесних тіл і їх систем.

Щербате — надбите, надколоте.

Щербина — заглибина, виїмка на чому-небудь.

Щербате (про сонце) — яке поступово зменшується, неповне.

Щербатий (про людину) — із щербатими зубами.

Розчавити — роздавити, розтрити, розім'яти.

Базіка — той, хто схильний до довгих беззмістовних розмов.

Підзорна труба — прилад для спостереження за небесними тілами на великих відстанях.

Зосліну — не бачачи нічого.

Кепкувати — глузувати, сміятися з когось-небудь, з чогось-небудь; насміхатися.

4. Робота над виразністю читання.

а) Повторне читання тексту мовчки від слів «Одного разу...» і до кінця.

б) Читання в особах.

5. Висловлення вражень від прочитаного.

— Що вам найбільше сподобалося в оповіданні?

— Якими змальовані Знайко і Незнайко?

— Прочитайте уривок, який найбільше вам сподобався.

6. Складання бібліографічної картки та анотації до оповідання.

VI. Підсумок.

1. Бесіда.

— Чи є у вас улюблені книжки?

— Де ви шукатимете потрібну вам книгу?

— Що означає слово «бібліотека»? («Бібліо» — книга, «тека» — приміщення, де зберігаються книги.)

— Що означає слово «абонемент»? (Це місце, де видають книги додому на кілька днів.)

— Що таке читальний зал? (Це один з відділів бібліотеки. Книги з читального залу не видаються додому, тому що можуть у будь-який момент знадобитися іншим читачам. У читальному залі треба дотримуватися тиші.)

— Де в бібліотеці можна дізнатися про нові книжки? (На виставках виду «Нові книги», «Нові надходження».)

— Як ви вибираєте книжки в бібліотеці?

— Перед вами книжка. Розкажіть про основні її елементи. З чого вона складається? (Палітурка, форзац, титул, ілюстрація, текст, заголовок.)

— Для чого потрібна палітурка? (Вона захищає книжку від псування.)

— Хто і що може допомогти вам у пошуку потрібної книги?

— Про що нове і цікаве ви дізналися на уроці?

— Висловіть поради щодо користування книгою.

